Om försvarskraft och kostnad

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

OM

FÖRSVARSKRAFT

OCH

KOSTNAD.

FÖREDRAG HÅLLET VID FÖRENINGEN VÄRNPLIGTENS

VÄNNERS SAMMANTRÄDE DEN 16. DEC. 1876

AF

Löjtnanten GUSTAF BJÖRLIN.

Pris: 30 öre.Utdrag;

ur

Stadgar för Föreningen Värnpligtens Vänner.

§ 1. Föreningen *Värnpligtens Vänner* har till ändamål att sprida kännedom om allmänna värnpligtens militära, sociala och politiska betydelse, att upplysa om den verkliga beskaffenheten af de militära öfningar, som densamma nödvändiggör, och öfriga dermed sammanhängande förhållanden samt att framställa de fördelar, hvilka hela folket i fredstid har att af dessa öfningar vinna med hänsyn till ungdomens uppfostran och utbildning. Föreningen skall sålunda verka för införandet i Sverige af en ny härordning, som, uppställande tillräckligt antal dugligt befäl, icke allenast fordrar, att hvarje vapenför medborgare skall under vissa år tillhöra hären, utan äfven skänker honom redan under fredstid den fullständiga utbildning, som nutidens krigskonst gör oundgängligen nödvändig för soldaten i ledet samt våra ekonomiska tillgångar medgifva, så att de trupper, som härigenom uppsättas, ej äro, då det gäller att försvara fosterlandet, motståndaren så underlägsne i fasthet och duglighet, att de icke med hopp om framgång kunna gå honom till mötes. — Föreningen har jemväl till syftemål att utreda och ådagalägga, att vårt land eger förmåga att bära de bördor, som äro förenade med en sådan härordning.

§ 2. Föreningens styrelse har sitt säte i Stockholm och består af föreningens ordförande och 50 af föreningen valde ledamöter; ordförandene för de filialafdelningar, som kunna bildas i landsorten, inträda jemväl såsom ledamöter i styrelsen. Styrelsen utser inom sig vice ordförande, samt inom eller utom sig kassaförvaltare och sekreterare. Kassaförvaltare och sekreterare, som utses utom styrelsen, inträda genom valet som ledamöter i densamma.

§ 3. Föreningen samlas till ordinarie sammanträde en gång om året i Mars eller April månad.

§ 4. Styrelsen eger kalla och antaga nye ledamöter i föreningen.

§ 5. Enskild ledamot af föreningen eger hos styrelsen föreslå nye ledamöter samt ingifva förslag i föreningens angelägenheter och för öfrigt på lämpligt sätt befordra föreningens ändamål.OM

FÖRSVARSKRAFT

och

KOSTNAD.

FÖREDRAG HÅLLET VID FÖRENINGEN VÄRNPLIGTENS VÄNNERS SAMMANTRÄDE DEN 16 DEC. 1876

af

Löjtnanten GUSTAF BJÖRLIN.

STOCKHOLM

tryckt i central-tryckeriet 1877»Sält är det rike som betänker om örlig då freden är.»

Peder Månsson.

Den tid hvari vi lefva, då krigsrykten höra till ordningen för dagen, då blotta utelemnandet i ett trontal af ordet fred breder oro och förstämning öfver hela Europa, borde i och för sig mana vårt folk att genast af alla krafter gripa till verket, för att öka sin försvarskraft, äfven om det blefve ett både tungt och mödosamt arbete. Det är nämligen föga troligt att detta tillstånd af väpnad neutralitet, hvari nästan hvarje land i Europa för närvarande befinner sig, skall ega lång varaktighet. Men innan det ändras, innan lugn och jemvigt åter varda för längre tid rådande i vår verldsdel, komma helt visst våldsamma omstörtningar att föregå, ty insatserna af de olika spelarne äro för stora, för att spelet i godo skall kunna uppgöras. Och i händelse att en sådan uppgörelse — med eller utan vapnens makt — kommer till stånd, hvem vågar väl påstå att icke, vid ett nytt Tilsit, någon del af vårt land än en gång kan varda utsedd såsom en lämplig godtgörelse — eller, såsom det på diplomatiskt språk heter »compensation» — åt den af de höge spelarne, som haft minsta trumfen på hand? — Ett oväpnadt folk har vid sådana rådslag ingen talan och matte försvarare!Men det kan icke vara min.afsigt att genom mörka framtidsbilder väcka en större hug hos här närvarande vänner af allmän värnpligt att påskynda lösningen af vår vigtiga härordningsfråga. De veta Jiksom jag, att äfven om vi ännu i många år skulle lyckliggöras med fredens välsignelser, vore en snar lösning af denna fråga en tvingande nödvändighet. Om än en aldrig så god härordning antoges, skulle nämligen en lång följd af år förgå, innan hon kunde fylla de kraf, som man efter en granskning på papperet kunde hafva rätt att ställa på henne. Det är först sedan alle män öfvats i vapnens bruk, enligt de grunder, hvarpå härordningen hvilar, och sålunda icke blott fältharen utan äfven landstormen kommer att i händelse af krig utgöras af män, hvilka i härens led utbildats till krigare, som hon kan sägas vara fullständigt genomförd. Ett ilppskof med hennes antagande är en farlig vexel, som dragés på framtiden, hvars natur icke ändras derigenom att han, såsom hos oss, gång på gång prolongeras.

Hvad menas då med en god härordning eller, som man oftare brukar uttrycka sig, en betryggande härordning?

Huru utmärkt en härordning än är för ett land, kan man icke hoppas att dermed hafva vunnit en oinskränkt försvarsförmåga. Ett betryggande försvar kan endast vara ett relativt begrepp. Äfven om Sverige i folkmängd och materiela tillgångar vore öfverlägset hvart och ett af sina grannland, kunde ett sådant förbund dem emellan lätt tänkas, att vi i händelse af krig skulle öfvervinnas, oaktadt vi hade en än aldrig så utmärkt härordning. Men om man ej kan vinna ett fullt »betryggande» försvar, gifves det likväl en gräns, till hvilken härordningen bör kunna skänka landet trygghet. Denna gräns utstakas af det mått af ansträngningar, som fienden vill underkasta sig, för att genomdrifva sin vilja, och den samma nås desto lättare, ju större svårigheter fienden, oafsedt sjelfva kriget, dervid måste öfvervinna. Om han, då han framgårtill anfall, mötes af svåra naturhinder, om folket, som han vill kufva, är homogent till nationalitet, religion och seder, och ännu mer, om det genast vid krigets början vet, att kriget gäller dess fria tillvaro, då kan på härordningen ställas ringare kraf, än om dessa geografiska och politiska förhållanden icke finnas, då kan landet, om det är litet och fattigt, med större trygghet möta en mäktig grannes anfall, så vidt det efter förmåga väpnat sig deremot. Om jag derför anser att vårt folk har råd att skaffa sig en betryggande härordning, är denna öfvertygelse grundad på vårt lands geografiska läge och de inre politiska

förhållanden, hvari det lefver. En fiende, som vill anfalla oss, måste nämligen, som vi alla veta, öfverföra sin här på fartyg och med deras tillhjelp vidmakthålla förbindelsen med eget land. Under den förutsättning att mobiliserings- och koncentreringstiden för vår här vore kort, nödgas fienden må hända företaga utskeppningen af sina trupper i vår härs åsyn. Vidare utgöra vi ett och samma folk, sedan århundraden till baka sammanknutet genom gemensam troslära, gemensamma seder och gemensamt språk — och för öfrigt, om fienden en gång skulle besegra oss — må han börja sönderstyckningen af vårt land från norr till söder, skall hvarje härad, hvarje socken han frånskiljer vara en bit af vår sjelfständighet, som går förlorad. Han kan icke bortskära någon öfverflödig lem af vår statskropp, någon främmande beståndsdel. Alla våra forna utanverk hafva vi längesedan mist. Det är rent svenska nejder, som han sköflar, då han stormar in öfver vår breda fästningsgraf. Striden för vårt folk kan derför, då hon på allvar kommer, icke gälla något annat och mindre än en verklig lifsfråga. Vi skola kämpa om en förlängning af vår medborgarrätt såsom sjelfständigt folk. I händelse af nederlag skola vi alltid mista någon del af vår lifskraft och källorna till vår kultur.Hvad är då första vilkoret, som en härordning för värt land bör uppfylla, för att anses betryggande?

Vårt folk vill icke deltaga i härnadståg till främmande land. Det vill endast i de krigiska tider, hvari det lefver, ega förmågan att kunna skydda sig mot främmande makters compensationsförsök. Försvaret träder alltså i förgrunden. Icke försvaret på slagfältet och krigsskådeplatsen, i taktisk-strategisk mening, ty der skola vi alltid gå anfallsvis till väga, utan försvaret, i hvad det rör sättet att ordna en här. Det kraf, som då i första rummet ställes på härordningen, är, att hon i sig skall kunna upptaga, på ett ändamålsenligt sätt utbilda och i krig använda så stor del som möjligt af landets försvarskraft.

Genom den allmänna värnpligtens införande är, hvad vårt land vidkommer, redan stadgadt att alle vapenföre män, under fem är af sin lefnad, skola, om så kräfves, vara skyldige att inträda i hären. Att ytterligare öka härens manstyrka genom att utsträcka åldersgränsen för värnpligten till 10 eller 12 år, torde vara den minsta svårighet, som möter mot ett ökande af vår försvarskraft. Antalet stridskrafter, som i händelse af krig kan uppställas, kan alltid räknas så stort som landet har råd att underhålla på fältfot. Det har på goda skäl ansetts att Sverige, till följd af sitt kringflutna läge, kan försvaras af en här uppgående till omkring 100,000 man stridande fälttrupper, med nödigt depot- och ersättnings-manskap. Denna styrka, som för närvarande skulle kräfva allra högst 12 åldersklasser värnpligtige, om inga värfvade eller indelte trupper funnos, har man äfven ansett att vi skulle ha råd att underhålla i fält. Under 1808 års krig var antalet af våra stridskrafter icke mycket mindre. Öfrigt blifvet, krigsbildadt manskap (årskontingenten är nämligen 20,000 man) finge sin användning såsom »icke stridande» och vid ortförsvaret. Men ett folks försvarskraft beror icke blott på antalet försvarare, som detkan ställa i fält, utan äfven och i hög grad på måttet af dessa försvarares krigsbildning, på deras organisation och sammanhållning eller med andra ord på härens ordning och det arbete, som inom honom eger rum under fredstid.

Äfven med det trägnaste arbete, skall utbildningstiden för våra värnpligtige för närvarande visa sig alldeles för liten, för att de vid ett krigs utbrott skulle kunna vara utbildade soldater. För att inse detta, kräfves intet militäriskt vetande. Oaktadt den stora fallenhet, som svenska folket säges ega för krigsyrket, torde man icke ens på en tid af lika många veckor som det nu är dagar kunna nå den utbildning af hvarje särskild värnpligtig, liksom af hvarje taktisk och strategisk enhet inom hären, som kräfves af ett nutidens krig.

Vi stå nu inför en fråga, som är svår att teoretiskt besvara, nämligen hvad. som menas med tillräcklig öfningstid. Om vi finge utgå från den förutsättningen, att våra soldater skulle öfvas lika länge, som de lands, hvilka efter all sannolikhet skola varda våra fiender, vore frågan lättare besvarad. Åsigterna om öfningstidens längd voro då instängda inom trängre gränser. Detta vore oekså en fullkomligt praktisk utgångspunkt. Vi skola ju icke slåss mot söderhafvets vildar. Våra blifvande fiender stå ju på samma trappsteg af civilisation som vi. Vi hafva inga rikedomar, ingen högre vapenteknik, som kan utjemna skilnaden i soldatens utbildning. Men det mått af krigsbildning, som man, utgående från dylika förutsättningar, skulle kräfva, sträckte sig till månader i stället för veckor. Jag säger icke år, ty — öfningstidens längd är utom det nödvändigas gränser icke någon absolut mätare på krigsdugligheten. Men krafvet synes mången stort äfven med denna jemkning. Det kan icke jäfvas, men det kan, så hoppas man, omsättas i vissa andra artiklar, som vårt folk eger och icke grannarne. Till en början talas om

vårt folks fysiska styrka, läraktig-het och krigiska ande. Jag tviflar icke på att vår kraftiga landbeväring står i kroppsligt afseende framför fabriksdistriktens i Vestphalen och Belgien värnpligtige, men det skulle vara orätt att tro honom vara så mycket läraktigare än t. ex. sydtyskar, så mycket mera härdig än Ostpreussare, Pommeranare och Finnar, att t. ex. 90 dagars öfning af våra värnpligtige skulle motsvara ett år för dem. Och hvad den krigiska anden vidkommer, torde denne icke vara någon tillförlitlig grund att bygga på för ett folk, som på öfver sextio år icke fört krig.

Förjagad från detta område söker man utbytesartiklar mot en längre krigsbildning ur de förhållanden, hvarunder det är sannolikt att våra soldater en gång komma att strida» Den svenske soldaten, säges det, skall endast komma att utkämpa ett försvarskrig. Fantasien målar nu ändlösa träsk och otillgängliga klippor, bakom hvilka han i lugn och ro får ladda och skjuta på sina blottade motståndare. Längs alla kuster tänker man sig svenska Djunis- och Alexinatzställningar, derifrån vår talrika milishär skall krossa fiendens mindre, fast bättre ordnade och omsorgsfullare krigsbildade anfallskolonner. Men om än påståendet vore sant, att våra trupper i framtiden endast komme att uppträda till landets försvar, är slutsatsen, som deraf dragés i afseende på soldatens daning, så mycket orimligare. Om vi än i organisatoriskt hänseende skola bygga vår härordning på försvarets grund, d. v. s. hafva breda åldersgränser för Värnpligten, för att derigenom skaffa ett talrikt antal försvarare åt våra talrika kadrer, följer icke deraf, att de soldater, som vi sända i elden, kunna — derför att de kämpa i ett försvarskrig — vara mindre omsorgsfullt danade, än om de skulle utkämpa ett anfallskrig.

Endast en sådan strid, som slutar med den ena af de stridandes tvungna återtåg, öfvar i vanliga fall inflytande på krigets gång. En sådan strid vinnes ej utan anfall. EttBulls Run, aldrig så många gånger utkämpadt, medför endast förlust af menniskolif, och den omedelbara förlusten af menniskolif är lika litet krigets mål, som han med nutidens folkhärar och deras talrika reserver någonsin kan varda så stor, att kriget derigenom afgöres. Ty, för att välja ett exempel, icke var det derför att Serberna miste några tusenden i döde på valplatsen, som de nödgades öppna sina bergsportar för turkarne! Allra minst kan man hoppas att på denna väg tvinga ett mångdubbelt talrikare folk att afstå från ett börjadt anfallskrig. Om vi tänka oss en fiendtlig här, som landstigit på svenska kusten, måste vi ju, om vi vilja jaga bort honom ur de ställningar han intagit, framgå till anfall emot dem, alltså sätta våra trupper i rörelse, och då är det icke de, utan fiendens, som få njuta den fördel af terrängen, som i vanliga fall bjudes den försvarande.

Men, mine Herrar, ett försvarskrig utan anfallsrörelser är otänkbart. Ingen ställning är så stark, att hon ej kan intagas af en öfverlägsen fiende, om denne aldrig mötes med motanfall. Ett försvarskrig utan anfallsrörelser skulle endast vara en följd af strider och derpå följande återtåg. Det skulle må hända kosta fienden mycket folk. Man skulle kanske säga, att det vore ett segt försvar, men bakåt ginge det. Det skulle visa sig, att segheten, för hvarje ställning som mistes, skulle på ett förfårande sätt aftaga. Ja, äfven om förlusten af folk vore en obetydlighet mot fiendens, skulle likväl stridens slutliga utgång vara på förhand gifven: landets eröfring af fienden.

I verkligheten går det också annanledes till. Den försvarande väljer sina ställningar så, att han icke blott vinner en skyddad uppställning för sina trupper, utan äfven så, att han lätt kan utveckla dem för att, dragande fördel af motståndarnes fel, anfalla, när denne antingen genom kringgående rörelser eller på annat sätt splittrat sina krafter eller hans trupper genom stridens långvarighet utmattats. Äfvenom man ville gå så långt, att man, tvärtemot århundradens erfarenhet, medgåfve, att ett försvarskrig kunde med lycklig utgång utföras på det sätt, att intet anfall af den försvarande företoges, utan att denne, så snart han i det längsta försvarat sin ställning, droge sig till baka till en ny, bakom varande, hvilket stöd skulle man väl härigenom vinna för den åsigten, att den försvarande och återtågande soldaten, att den försvarande och återtågande truppafdelningen, kräfde mindre krigsbildning än deras anfallande fiender? Tvärtom! ingen krigsrörelse fordrar större duglighet, mera grundlig utbildning hos soldaten, fastare sammanhållning och disciplin hos truppafdelningen, än det ordnade återtåget efter förlorad drabbning.

Man kan visserligen invända, att för ett folk, som försvarar sin frihet, disciplinen, denna soldatens yppersta

egenskap, i rikt mått väckes till lif genom kärleken till fosterlandet. Man glömmer dock härvid att striderna i våra dagar äro så mördande och ställa så stora kraf på soldatens omdöme och sinnesnärvaro, att, såsom erfarenheten också lärt, disciplinen snarare slappas än starkes under ett längre krig. Skall för öfrigt de värnpligtiges fosterlandskänsla i hvarje särskildt stridsläge uppkallas till skiljedomare, för att afgöra huruvida de böra lyda sitt befäl eller ej, torde disciplinen för alltid blifva något okändt för den här, som de till samman bilda. Att ögonblickligen hörsamma befälets bud, att, må hända tvärt emot egen öfvertygelse, storma fram mot den punkt af den fiendtliga ställningen, som deras kanske okände befälhafvare utvisar, att, oaktadt uttömda själs- och kropps-krafter, icke lemna sin post i bevakningslinien, då fienden närmar sig, fast natten är mörk och befälet långt borta, dessa prof på verklig krigsbildning böra kunna lika väl ställas på den försvarande, som på den anfallande soldaten. Men dessa prof kunna icke fyllas af någon, som icke gjort sig redo att fylla dem. Först när soldaten genom enlängre öfning i fredstid gjorts förtrogen med de fleste krigslägen, lärt sig hysa aktning för sitt befäl, icke blott för den högre militäriska intelligens och erfarenhet, som det eger, utan äfven för den ansvarsfullare ställning inom hären, som det intager, först då han lärt sig att akta icke blott den kompanichef, plutonchef eller gruppförare, som ledt hans öfningar på öfningsfältet och som han personligen känner, utan äfven en hvar af dessas likar, först dä kan han ställas på dylika prof. Fosterlandskärleken kan göra sitt till och göra mycket. Men äfven om den vuxne mannen, som går ut i striden med kunskap om krigets mål, eger kraft att vid tanken på fäderneslandets fara tysta alla enskilda lustar och underordna dem denna högre känslas bud, icke kan väl en sådan karakterens stadga förutsättas hos flertalet af våra värnpligtige ynglingar? Men det man sträfvar för, lär man sig snart att älska. Genom arbete i hären för landets värn, kan äfven fosterlandskärlek väckas till lif och ifrån hären utbredas och underhållas hos folket. Man kan äfven rusta på detta sätt.

Man skall må hända bestrida min uppfattning af disciplinen och de medel, hvarigenom så väl hon som fosterlandskärleken väckes till lif. Jag måste derför-hålla mig endast till soldatens färdigheter, hans så att säga mekaniska skicklighet, för att bevisa nödvändigheten af lika stor utbildning hos den försvarande som hos den anfallande.

Om vi då tänka oss två skyttelinier i strid med hvarandra och skilda genom ett 1,000 fot bredt naturhinder, icke kräfves det mindre skjutskicklighet af den försvarande soldaten, der han ligger bakom sin trädstam, än af den anfallande, der han ligger bakom sin; eller må hända förmågan kan vara mindre hos den först nämnde att välja det rätta skyddet, att säkert bedöma afståndet till fienden, hvarpå hans träfförmåga till stor del beror, att lystra till befälet eller uppfatta fiendens ställning? Om fienden vill öfvergådet mellanvarande naturhindret innan den försvarandes moraliska kraft genom eldstriden vore bruten, d. v. s. göra sig skyldig till ett taktiskt fel, då, men endast då skulle den senare ha fördel af sin ställning. Men detta inträffar ej. Fienden gör nu för tiden inga sådana anfall. Han stormar lika litet i kolonner som i skyttelinie en ställning, som försvaras af en orubbad motståndare, försedd med snabbskjutande gevär. Först när han genom öfverlägsen eldverkan brutit de försvarandes moraliska mod och genom rörelser mot flankerna narrat dem att splittra sina krafter eller att upptaga den afgörande striden på en för dem ogynsam terräng, går han i vanliga fall fram öfver hindret i fronten.

På hvad sätt vill slutligen den försvarande få kunskap om fiendens kringgående rörelser, hur skall han få underrättelse om, att fiendens rytterie hotar att afskära hans förbindelser eller, innan striden börjar, lära känna den väg, på hvilken fienden framsänder sina hufvudkolonner? Jo, liksom sin anfallande motståndare måste äfven han använda bevakningstrupper, — och härmed äro vi inne på en af de vigtigaste grenarne af soldatens utbildning: bevaknings- och patrullerings-tjensten. Utbildadt lokalsinne och förmåga att sjelfständigt döma öfver hvad han ser, vanan att i tydliga och bestämda ordalag meddela sina intryck åt sin förman, äro egenskaper, som soldaten under denna tjenstgöring i främsta rummet måste ega. Om man ville utsända några, i denna tjenst oöfvade, beväringsynglingar mot fienden med uppdrag att efter återkomsten redogöra för hvad de finge se under sin spejning, kan man hålla tusen mot ett att deras rapporter i flere än ett hänseende skulle visa sig otillförlitlige. Om man än skulle lyckas göra uppdraget begripligt för dem, hvilket icke är så lätt som mången tror, om de vidare utan att uppsnappas af fiendens patruller skulle lyckas på nära håll få aktgifva på hans trupper, kan man vara fullt säker på, att flertalet bland dem skulle vid återkomsten göra ett kompani till en bataljon, en ka-valeripatrall till en

sqvadron o. s. v. När jag dess utom tänker på hvilken vigt, som man i utlandet fäster vid de värnpligtiges utbildning i bevakningstjensten, bur omsorgsfullt man söker lära dem de medel, hvarigenom man lättast kan finna sig till rätta på okänd mark, hur metodiskt man går till väga för att lära dem att med dennas tillhjelp så osedd som möjligt smyga sig fram mot de föremål, som de skola iakttaga, hur sorgfälligt man granskar deras rapporter, för att lära dem att skilja på hvad de verkligen sett och det som de endast slutit sig till, när jag tänker på allt detta, jag svårt att förstå hur man kan tro att dessa s. k. »färdigheter» kunna vinnas genom några få veckors öfning. — Och, liksom jag nyss sade om skjutskiekligheten, de kräfvas i samma fulländning af den försvarande och af den anfallande soldaten.

Man har invändt att den försvarande bättre känner den mark, hvarpå han kämpar. Detta åter är ett talesätt, som endast har det felet att icke vara fullt sant, trots dess axiomatiska form. Om en sockens eller ett härads värnpligtige skola försvara sin egen socken, sitt eget härad, ja då lär ingen vilja bestrida, att de samme böra känna både vägar, skogar, torp och vattendrag m. m. bättre än en främling. Men utom häradets gräns går i vanliga fall icke vår landbefolknings ortkännedom och bestämdt icke vår värnpligtiga landbefolknings. Vermländska ynglingars ortkännedom om Skåne torde icke vara större än en dansk eller en pommersk värnpligtigs. För öfrigt är det icke detta slag af ortkännedom, som kräfves af den värnpligtige ynglingen. Detta kraf tillhör officern att fylla. Denne skall med kartan i hand känna sig lika väl hemmastadd i hvilken nejd han än skall strida, och i intet civiliseradt land saknas nu mera goda kartor öfver grannlanden, hvilka lätt kunna mångfaldigas. Men den värnpligtige patrullkarlen deremot skall icke utföra någon vägvisarerol. Inom det område, befälethonom angifver, skall han hastigt finna sig till rätta. Med begagnande af den mark, han finner framför sig, skall han på bästa sätt leta sig fram till ett ställe, derifrån han osedd af fiendens patruller kan öfverskåda dennes ställning och rörelser. Men något annat eller mera kräfves ej af honom. Han vinner icke skicklighet deri i allt fall utan lång öfning. Ortminne får han sakna, men icke ortsinne!

En »färdighet» som kräfves af den försvarande i lika hög grad som af den anfallande är äfven marschduglighet. Vårt folk »är segt och härdigt», heter det, »och skall troligtvis i händelse af krig visa utmärkta prof i detta hänseende». Men lika oklokt det vore att, endast litande på naturlig fallenhet, icke utbilda de värnpligtiges ortsinne och omdömesförmåga i afseende på terrängen, lika oklokt vore det, att endast lita på deras medfödda fallenhet såsom fotgängare — och, hur många tjuguårige ynglingar äro väl det? Jag anser det nästan öfverflödigt att påpeka hvilken skilnad det är mellan att få gå lös och ledig en och annan mil efter landsvägen och välja fritt sina hviloställen mot att med tung packning på ryggen, fasthållen på en viss plats i den damomgifna marschkolonnen, tåga sin väg fram under aktgifvande på jemna steg och någorlunda rättning med kamraterna. Jag vill endast i förbigående nämna att denna s. k. »rent mekaniska färdighet» att gå långa vägsträckor äfven ingår som en vigtig faktor i öfningen af andra lands härar. Man börjar med mindre vägsträckor, hvilka småningom ökas tills god marschfärdighet är vunnen eller tills truppen, då han om aftonen återvänder, marscherar lika ordnad som då han om morgonen anträdde sin marsch: ett säkert prof på en god trupp. Och äfven om man ansåge, att denna öfning något kunde inskränkas, tillföljd af vårt folks naturliga fallenhet — hvilken fallenhet dock, allt efter som samfärdsmedlen ökas, för hvarje år aftager — skulle samma öfnings uteslutande, derför att man endast väntade försvars-krig, då detta en gång inträffade, straffa sig sjelft, om icke på annat sätt, genom öfverfylda sjukhus.

Jag har i det föregående endast hållit mig till den enskilde karlens utbildning. Men denna kräfver kanske minsta tiden. Sedan kommer (för att hålla oss endast till infanteriet) gruppens, kompaniets, bataljonens, brigadens och fördelningens öfning. Hvar och en af dessa organismer: taktiska eller strategiska, måste dock öfvas och öfvas mycket, om man skall kunna kräfva något godt arbete af dem — och jag nämnde nyss och åter upprepar det: en truppafdelnings sammanhållning och disciplin ställas aldrig på så hårda prof som under ett passivt fördt försvarskrig.

Jag har i det föregående vändt mina vapen mot dem bland våra motståndare, hvilka, ense med oss i hufvudsaken nämligen den allmänna värnpligtens nödvändighet, sträfva, med Schweiziska härordningen som förebild, efter en dylik härordning för vårt land. Jag har i första rummet vändt mig mot dem, derför att de en dag förr eller senare

skola sluta sig till våra fanor. Vi arbeta båda på samma grund, vi hysa deras åsigt i fråga om pligten för hvarje medborgare att i fredstid öfva sig för sitt lands värn och om värfningssystemets fördömlighet: med ett ord, vi vilja båda hafva en tidsenlig och säkert verkande härordning — jag menar en sådan, som icke står endast på papperet — en härordning, som är i stånd att tillgodogöra sig största möjliga del af landets försvarskraft, och vi skilja oss endast i fråga om måttet af den enskildes uppoffringar eller, som det rättare bör heta: Öfningstidens längd. Månge af desse våra blifvande anhängare skaka må hända misstänksamt på hufvudet och mumla något om »garnisoner», »kaserner» o. s. v. Men både kaserner och garnisoner bero af öfningstidens längd. Eedan ett tre månaders rekrytläger skulle ställa så stora svårigheter mot ordnandet af en god undervisning för truppen, att de lägrade truppernes kasernering endast blefve en tidsfråga. Jag fäster mig ickevid de värnpligtiges tycken, som af lag tvingas att ändra sina lefvadsvanor och, i stället för att bo i ordentliga hus, nödgas ligga i tält och lefva i kappsäck. Men den frivillige delen af hären: allt befäl, skulle deraf påverkas, på ett långt ifrån gynnsamt sätt. Jag säger ej för mycket, om jag håller före, att befälstillgången skulle genom ett långt utsträckt lägerlif i hög grad försvåras. Få intelligente och duglige män ur landets anseddare familjer skulle vilja underkasfa sig att år ifrån år — äfven mot hög aflöning — vara nästan fullkomligt skilde från bildadt umgänge med andra samhällsklasser under tre månaders tid och dess utom vara i saknad af lifvets ädlare förströelser. Det finnes intet land, som fordrar, att befälet skall vara så lång tid hvarje år skildt från sina familjer. Det skulle icke vara sjelfva arbetet, som skulle afhålla dem, utan formen i hvilken det utkräfdes. Kommer ingen brist att märkas i befälsledet i qvantitativt hänseende, skulle hon alltid finnas i qvalitativt. Önskar man, att en person, tillhörande officerns närvarande samhällsställning, skall med nit och intresse arbeta och »göra mer» än pligten kräfver, då handlar man oklokt, om man isolerar honom på landet i rekrytläger. Man talar så mycket om kasernlifvets demoraliserande inverkan på de värnpligtige. Men den frågan kan med fog göras, skall icke demoralisationen lättare vinna insteg i den här, der hon, tack vare ett oregelbundet lägerlif och dålig officersrekrytering, lemnas tillfälle att stiga in ofvan ifrån, än der hon söker smyga sig fram genom de djupa leden, mot ett tjenstevilligt befäls nit och allvar.

Jag har i det föregående sökt visa nödvändigheten af en tillräckligt lång krigsbildning. Något mått har icke antydts. Att de färdigheter och egenskaper, jag vidrört, icke kunna vinnas under några få veckors öfningstid, torde emellertid icke tarfva några vidare bevis. Men det skall må hända invändas: sedan man bevisat nödvändigheten af att skilnaden mellan våra soldaters öfningstid och våra grannars, ickefår vara så stor som för närvarande är fallet, hvarför bestämmer man då öfningstiden endast till ett år, såsom skedde i regeringens senaste förslag, och ej i stället inskränker det antal värnpligtige, som skall öfvas, för att med samma kostnad kunna göra denna skilnad i öfningstid ännu mindre? Hvad första delen af frågan vidkommer, kunna vi svara, att någon viss gräns för öfningstidens längd aldrig skall kunna matematiskt bestämmas. En längre öfning är nämligen, sedan öfningstiden satts så lång, att alla soldatens färdigheter derunder kunna inhemtas, icke en absolut mätare på den enskilde soldatens krigsduglighet. I motsatt fall skulle den franske hären vara bättre än den tyske, efter som öfningstiden är längre i den franske än i den tyske hären. Det enda man kan påstå är, att ett år behöfs och att man med ettårigt utbildade soldater kan strida med ganska godt hopp om seger. Man kan vidare med erfarenhet från främmande land och från våra egna garnisonsregementens skolor påstå, att sedan soldaten gjort sitt år, börjar repetitionen för honom. Disciplinen och underbefälstillgången skola derunder vinnas. Hvad den förra vidkommer, kan hon med fullt och likformigt utbildade soldater till stor del ersättas genom starkare kadrer, hvadan också 1875 års förslag upptager vida starkare kadrer än tyske härens. Hvad återigen underbefälstillgången vidkommer kan han vinnas genom särskilda organisationer, t. ex., såsom i 1875 års förslag, genom elitinstitutionen. Hvad slutligen senare delen! af frågan vidkommer, upptog sagda förslag omkring sju millioner öfnings-dagar för de värnpligtige, répétions- och landtvärnsöfningar inräknade. Om denna summa delas på hvarje värnpligtig, som skulle öfvas under året, fås till qvot 358. Om man skulle ha råd att årligen använda detta antal öfningsdagar för försvarsväsendet, men ansloge det till öfningen af ett färrre antal värnpligtige, blefve naturligtvis öfningstiden för hvarje vapenöfvad längre men krigsstyrkan också mindre, under förutsättning af samma åldersgränser i båda fallen.

Om första årsklassen af ett lands vapenföre ynglingar utgjorde 20,000 man och öfningstiden vore bestämd till ett

år, skulle ju den ständigt underhållna fredsstyrkan utgöra 20,000 man och krigsstyrkan för 10 klasser, om man icke räknar afgången, 200,000 man. Derjemte skulle hvar och en, som i händelse af krig bådades till landstormen, hafva fått ett års krigsbildning. Antalet öfningsdagar vore omkring 7 millioner om året. Om déremot af de vapenföre värnpligtige endast hälften eller en kontingent af 10,000 man uttoges, men denna deremot öfvades i två år, komme ju fredsstyrkan att varda den samma [2 X 10,000] eller 20,000 man, men krigsstyrkan skulle endast utgöra 100,000 man [10 X 10,000], hvarjemte endast hälften af de män, som i händelse af krig skulle inträda i landstormen, hade fått någon öfning i hären. Öfningsdagarnes antal komme äfven nu att uppgå till 7 millioner om året.

Ur militärisk synpunkt kunna tvifvel uppstå om det förhållande, i hvilket de två variabla storheterna öfningstid och årskontingent lämpligast böra ingå i grunderna för ett lands härordning, då man för en viss kostnad — här kostnaden för 7 millioner öfningsdagar — vill tillgodogöra sig landets största möjliga försvarskraft. Men i vårt land framträda de politiska förhållandena så starka och vördnadsbjudande just hvad denna del af frågan vidkommer, att de måste i främsta rummet tagas i betraktande. Intet hinder mot en tidsenlig lösning af försvarsfrågan torde nämligen vara mera kompakt hos allmänheten än »fasan för lottning». Man måste derför, äfven om någon annan sammanställning af de nämda variablerna vore militäriskt bättre, utgå från den förutsättningen, att alla vapenföre värnpligtige skola öfvas lika. Jag vill icke dermed säga, att man förlorar något i militäriskt afseende. Försvarskraften, sade jag nyss, bestämdes inom vissa gränser genom produkten af öfningstid och antal och hon varder ju lika i båda fallen. Öfningstiden varder icke heller så kort, atticke hären kan sägas vara krigsbildad för våra dagars krig. Men hvad jag deremot vill påvisa, äro några gynnsamma förhållanden i politiskt afseende, som af denna lika krigsbildning för alla kunna vinnas. Ju flere värnpligtige som årligen öfvas, dess vidsträcktare kunskap och intresse böra nämligen öfningarna väcka hos folket, och dess lättare har hären att hålla jemna steg med samhällets utveckling. När folkmängden ökas på en ort så mycket, att ortens regemente icke längre kan upptaga till öfning alla vapenföre värnpligtige inom sitt område, måste nämligen, om alla äfven framgent skola öfvas, befälet ökas, nya förråd bildas och detta i förhållande till folkmängden. Nya tvisteämnen, som i andra land ofta uppstå vid bestämmandet af årskontingentens storlek, böra derige-nom till stor del kunna undvikas. Af politiska skäl anser jag derför att ett års öfning för alla är bättre än två års öfning för hälften.

Men hafva vi råd, skola må hända några invända, att öfva alla i ett är, skola icke våra tillgångar derigenom öfverskridas och resultatet varda, att vi måste minska den, redan som ett minimum ansedda, öfningstiden ?

Icke för att svara på denna fråga, utan för att söka bringa henne under en, så vidt möjligt är, oveldig belysning, vill jag med några ord tala om kostnaden för en härordning. — Man må organisera ett lands krigsmakt, vare sig såsom Schweizisk milis eller såsom svensk indelt milis, organisera henne efter engelskt mönster och grunda härordningen på frivillig, garnisonerande yrkeshär eller efter preussiskt, ryskt, österrikiskt, italienskt, franskt, romaniskt eller danskt, på allmän värnpligt, och man skall finna att det för samma krigsstyrka kräfves en viss årlig penningsumma, efter alla systemen nästan lika stor, och hvilken har intet att skaffa med sättet för manskapets underhåll, uppsättning eller öfningstid, utan endast rättar sig efter krigshärens styrkapå fältfot. Om vi kalla denna summa, som åtgår till befälets löner, till inköp och underhåll af vapen och materiel, till remontering och underhåll af hästar o. s. v. gemensam kostnad, finna vi att hon i senaste härordningsförslaget uppgår till omkring 131 millioner om året och den vexlande kostnaden, beroende af öfningsdagarnes antal, till 15 1/2 millioner. Förslaget afser en fälthär med 107,000 man stridande. Om den vexlande kostnaden delas på öfningsdagarnes antal [7,2 mill.] fås talet 2,2 kronor. Om dessa tal äro, hvilket jag hoppas, någorlunda rätta, skulle man alltså för den kostnad, vårt nu varande försvar kräfver, omkring 21 millioner,* kunna uppställa en fälthär med befälskadrer, materiel, hästar, kanoner för 107,000 i stället för 40,000 man, och årligen öfva vår värnpligtige första ålders klass i omkr, 160 dagar. Eäkningen är icke svår. Jag påstår emellertid ej att siffrorna derför äro mer än närmelsevis riktiga, men de ha också endast till uppgift att visa — vägen!**

När fråga är om härordningens kostnad, hör man alltid: det är icke så mycket den direkta kostnaden, den som synes på fjerde hufvudtiteln, som frågan gäller, det är den stora förlusten af arbetskraft, som genom en

härordning med ettårig öfningstid skulle tillskyndas landet, för hvilken vi

* Nämligen:

Ordinarie utgifter för år............ 1877 ... 12,785,700

extra ordinarie.......................... » ... 2,750,600

afkastning af boställen.............. » ... 1,779,494

Eustning och roteringskostnad ...... » ... 3,544,938

Summa 20^860,732

** Såsom ytterligare upplysning torde böra nämnas att kostnaden för anskaffning, underhåll och öfning af våra nu varande stamtrupper nästan på siffran är den samma, som den beräknade kostnaden i 1875 års härordningsförslag för öfning och underhåll af de värn-pligtige i 358 dagar i medeltal om året. I ena fallet betalas arbetet i hären, i andra fallet icke, och härifrån kommer den stora skilnaden i arbetsprodukt för en och samma kostnad.bäfva till baka. Man tror att snart sagdt hvarje man komme att ligga i kasern, att det fredliga arbetet skulle fördyras i otrolig grad o. s. v. — Jag kan icke bjuda till att inom ramen af ett kort föredrag häfva dessa farhågor, hvilka icke äro de minst kärkomne för våra afväpningsvänner. Jag kan endast genom några få fakta söka föra frågan i ett riktigare läge. Den indirekta kostnad uti s. k. »förlorade arbetsdagar» har ju sitt konto så väl inom nationalekonomien som för hvarje särskild individ. Se vi först till det förra eller statens förlustkonto, kan man icke säga att en arbetsdag, använd för härens utbildning af en trettiårig indelt eller värfvad soldat, har mindre värde för staten än en arbetsdag, använd af en tjuguårig värnpligtig. Medeltal öfningsdagar om året för våra nuvarande värfvade och indelte soldater göra likväl till samman omkring 3 millioner samt för våra värnpligtige 600,000 eller till samman 3,6 millioner arbetsdagar. Nu kräfves det, om alla värnpligtige skola öfvas i 358 dagar, omkring 7,2 millioner om året eller en ökning för år af omkring 3,6 millioner öfningsdagar. Denna ökning i antalet arbetsdagar, som skulle användas för hären, är stor, men jag tror icke att man har skäl att derför anse den samma såsom en »olidlig börda» för landet? Det är nämligen icke sagdt, att bristen på arbetskrafter är så stor att hvarje öfningsdag i hären skulle åstadkomma en minskning i samhällets fredliga arbete. Arbetskraften kan tvärt om finnas i så stor mängd, att detta lilla tillskott vore en välkommen konkurrens just för arbetaren. Icke kan väl heller 7 arbetsdagar om året för hvarje man mellan 20—60 år: nämda siffra (7,2 mill.) delad på dessa åldersklasser af befolkningen, vara någon börda, som skulle hämma vår inre utveckling, ty icke skulle det väl mycket märkas, om i en stad med 2,000 invånare 8 å 9 värnpligtige ynglingar inkallades till ett års öfning.

Hvad slutligen förlustkontot för den enskilde vidkommer, kommer naturligtvis detta, om öfningstiden skall vardaett år, alltid att kännas tung, detta ju mer öfning och förberedelse, som den värnpligtiges borgerliga yrke kräfver af honom. I synnerhet i början. När ett och annat ätteled hunnit genomgå skolan i hären, när fadren kan säga till sin son: »detta har jag en gång genomgått i mina unga dagar», skall förmodligen här som på andra ställen vanan öfvervinna naturen. För öfrigt — jag har icke talat derom, när jag betraktade kostnaden ur nationalekonomisk synpunkt — är det arbete fullkomligt bortkastadt, som de värnpligtige nedlagt på sin krigsbildning? Äro alla egenskaper, som kräfvas af soldaten, erforderliga endast för honom och icke äfven för den fredlige medborgaren? Är det icke en stor fördel för mången värnpligtig att under ett år få tak öfver hufvudet, kläder och föda, samt dess utom få tillfälle att förvärfva sig kunskaper, att få komma i kamratlig beröring med andra samhällsklasser o. s. v. Man har sökt nedsätta dessa och andra indirekta fördelar för den enskilde och för staten, som en välordnad krigsbildning bör kunna skänka landet, men de finnas likväl och skulle i icke ringa mån kunna godtgöra den värnpligtige för hans uppoffringar.

Af hvad jag senast sagt bör framgå: att vi ha råd att öfva alla våra värnpligtige i ett år samt att vår försvarskraft i detta fall blefve lika, om icke större än om vi af politiska skäl skulle anslå samma tillgångar till öfvandet af halfva antalet värnpligtige dubbelt så länge. Af det föregående torde då följa, att vi genom dessa uppoffringar verkligen skulle kunna vinna en försvarskraft, som, äfven hvad öfningstiden vidkommer, kunde anses betryggande.

Det hade varit af ovärderlig nytta för vårt land, om härordningsfrågans lösning endast berott på att lämpligt kunna afväga förhållandet mellan årskontingent, öfningstid och kostnad. Redan dessa tre variabler äro i sjelfva verketganska vanskliga att samvetsgrannt sammanställa så, att de gifva som resultat landets största försvarskraft. Men vi ha tyvärr icke varit så lycklige. Och vi hafva också derför i öfver sextio år fåfängt sökt ändra vår härordning. För denna sorgliga erfarenhet hafva vi att tacka en fjerde variabel, hvilken gör problemet nästan olösligt. Denna variabel kallas i dagligt tal för stamtrupp och han användes tidt och ofta af våra motståndare, för att få räkningen att skenbart gå ihop. Än måste öfningstiden nedsättas för de värnpligtige, för att icke för många arbetsdagar för dem skola gå förlorade — denna minskning i öfning skall stamtruppen ersätta, — än måste kostnaden nedsättas och då skall stamsoldaten tjena i tjugu år, för att hans årliga öfning skall kunna nedsättas och han sjelf skall få tid att bidraga till sitt underhåll. Än säges det att värnpligtige, som öfvats ett helt år, fått för ringa disciplin och att denna deremot finnes i ofantlig grad hos stamsoldater, hvilka måste tjena i tretton år innan de varit under fanan lika lång tid. Om man till på köpet beundrar indelningsverket, tillkomma historiska, kamerala, politiska, ekonomiska och sociala »synpunkter», hvilka göra det för icke fackmannen hardt när omöjligt att kunna blicka fram till sjelfva hufvudgrunden för en god härordning. Jag förbigår emellertid alla dessa bifrågor, och vill endast undersöka om man, med stamsystemets tillämpning och under förutsättning af samma kostnad som för värnpligtsystemet med ettårig öfning för alla, kan i händelse af krig upptaga landets största möjliga försvarskraft i hären, d. v. s. uppfylla första och väsendtligaste vilkoret för en betryggande härordning.

Med stamtrupper menas antingen en viss truppstyrka, uppsatt vare sig genom värfning eller värnpligt, aflönad vare sig genom kontant lön eller brukningsrätt till viss jordrymd och hvilken i första rummet är ämnad att sändas mot fienden — eller ett antal af i ledet tjenande soldater, hvilka i krig skola utgöra »stöd och ledning» för det oöfvade ellermindre öfvade manskap, som jemte dem skola fylla befälskadern. Carl XI:s här var en stamhär enligt förra slaget, i våra dagar är det, mig veterligen, endast England, som fortfarande tillämpar detta stamsystem. Stammen eller den stående hären utgjorde under de sista åren af Carl XI:s regering minst 64,000 man. Hela det då varande svenska väldets folkmängd kan icke skattas högre än till två millioner. Stamhären utgjorde alltså minst 3,2 % af befolkningen. Garnisonernas styrka i fredstid var enligt ett af Carl X Gustaf år 1658 i Göteborg underskrifvet förslag: 22,300 man, eller omkring 1,1 % af befolkningen. I händelse af krig utryckte hvarje stamkompani, både af värfvade och indelte trupper, sådant det var på fredsfot, efter att ha lemnat 25 man i hemorten för att exercera kompletteringsmanskapet. Den indelte stammen öfvades årligen på ett regements- och tolf kompanimöten, samt dess emellan vid kyrkorna efter gudstjensten, vid den s. k. »kyrkovallsexerceringen». Årliga [-mötestiden]-] {+mö- testiden]+} gjorde till samman 26 öfningsdagar, utom 30 marschdagar.

För närvarande utgöres svenska stamstyrkan på fredsfot af 37,000 man med befäl — på papperet. Landets folkmängd uppgår nu, som vi veta, till 4,3 å 4,4 millioner menniskor. Om förhållandet mellan stam och befolkning — välmågan torde hafva växt i större proportion — skulle vara lika som under Carl XI: s tid, skulle stammen behöfva ökas till minst 139,000 man, och den i fredstid ständigt underhållna garnisonsstyrkan behöfva växa till 47,000 man. Om återigen förhållandet mellan stam och befolkning skulle vara lika med hvad det sedermera blef under frihetstiden (1730— 1740), skulle stammen behöfva ökas till omkring 112,000 man eller, som det blef 1808: till 73,000 man. Öfningarna skulle tarfva mindre ändring. Medeltalet af öfningsdagar för befäls-, rekryt-, skarpskytte- och regementsmötena, som enligt 1871 års förslag skulle komma på hvarje stamsoldatom året, var endast 27 dagar eller en dag mera än under Carl XLs tid. Ofvan nämda siffror böra tala för sig sjelfva och torde visa två ting, för det första: omöjligheten af att Jcunna utveckla värt försvar, enligt ett dylikt stamsystem, d. v. s. på s. k. »inhemsk grund», och för det andra: hur litet vi följt med vår tid i fråga om krigsberedskap.

Ofvan nämda slag af stamsystem har emellertid vissa fördelar och olägenheter, som böra framhållas. Vidkommande vårt land har det häfden för sig. Vidare kan det icke nekasT att det innebär någonting lockande för ett fritt folk. Intet lagbud griper så djupt in i'samhällets inre lif som det, hvilket bjuder hvarje vapenför yngling

att, med eller mot sin vilje, varda soldat. Om det vore möjligt att på frivillig väg utveckla våra stamtrupper till ofvan nämda styrka, skulla jag derför icke anse det märkligt, om flere, företrädesvis äldre, män i vårt land, hvilka hafva de förnämsta stöden för sin bildning och sin verldsåskådning från de långsamma kommunikationernas och de ännu långsammare krigens tide-hvarf, fortfarande fasthölle vid detta slag af stamsystemT hvilket — utan att medföra något annat tvång för den fredlige medborgaren än det, att i händelse af yttersta krigsfara gripa till vapen — likväl kunde försäkra landet om en duglig och väl disciplinerad här på 139,000 man. Lika litet kunde det finnas skäl att klandra äldre yrkesmän, hvilkas militäriska omdöme väcktes och utvecklades under magasinsförplägningens, flintlåsgevärens, de slätborrade kanonernas, kolonntaktikens och de månadslånga krigsförberedelsernas tide-hvarf, derför att deras militäriska sinne varit oböjligt för lärdomarne från nyare tiders slagfält, rörande snabbeldens förstörande verkan, omöjligheten att framföra slutna trupper till anfall, rörande mobiliseringstidens korthet, rörande den oerhörda hastighet och kraft, som nutidens stora folkhärar förläna krigföringen — eller derför att de — dessa lärdomar oaktadt — hängde fast vid minnet af de gamle, indelte soldater,,livilkas trohet, pålitlighet och pligtkänsla de i sin ungdom så många gånger beundrat och hvilka de då må hända kunde jemföra med andra lands ypperste krigare. Men vi kunna icke derför lemna ur sigte vårt första kraf på en god härordning, som är att hon — utan att landets tillgångar öfverskridas — skall i sig kunna upptaga landets största möjliga försvars-kraft, och en sådan härordning kan, enligt min bestämda öfvertygelse, icke grundas på detta slag af stamsystem. En stamstyrka af 139,000 man skulle endast i årslön för soldaterne i ledet kräfva/4 millioner kronor, om det vore tänkbart att ens för penningar kunna uppsätta en så stor styrka. Inga öfvade ersättningstrupper funnes, ingen öfvad landstorm. Försvarskraften vore uteslutande inskränkt till dessa 139,000 man. Men det tjenar till intet att orda om fördelar och olägenheter med någonting, som i sig sjelf innebär en sådan orimlighet!

Till följd af de stora kostnader, som ett dylikt stamsystem skulle medföra, är dess tillämpning i vårt land omöjlig. Ett litet och mindre rikt folk som vårt kan, hvad intelligens, arbete och ihärdighet vidkommer, täfla med sina rikare grannar och mången gång lyckas, men icke med penningar. I en täflan mellan ryska rubler och svenska kronor skola alltid de förra få öfvervigten — och, då våra mäktige grannar icke ha råd att aflöna sina krigare, utan nödgas vädja till lagen, kunna väl vi—trots vår »oerhörda materiela utveckling» — göra det?

Eedan år 1812, då den allmänna beväringen infördes, insågo våra riksstånd att vi icke kunde,, i samma mån som krigets kraf ökades, utveckla våra försvarskrafter på »den gamla grunden». Det qvalitativa värdet ingick likväl då mindre än nu i fråga om landets försvarskraft — det var nog om endast stamhären utgjordes af utbildade soldater. Frågan gälde då endast att, i stället för det kompletteringsmanskap, som rotehållarne dit tills varit skyldige att uppställa i krigstid och hvarifrån de först 1812 befriades,vinna tillgång på ersättnings och reservmanskap från annat håll, och härtill ansåg man värnpligten vara det säkraste medlet. Denna värnpligt vardt icke heller allmän, ty man tillät att pligten fick fullgöras af en annan.

Den nya grund, som 1812 lades för vårt försvarsväsende, genom värnpligtens införande i vår krigsförfattning, inskränkte sig sålunda endast till bestämmelser med afseende manskapets anskaffning. Sjelfva härordningen ändrades icke, lika litet som stamhärens styrka ökades. Man borttog endast, för att tala figurligt, från den gamla byggnaden hans väsendtligaste grundpelare, rotehållarnes tvungna rekryteringsskyldighet i krig, och började att på en fullkomligt ny grund uppföra en ny byggnad. Följden vardt derför att då stamhären, under adertonde århundradet vårt enda försvar och nu mera härens kärne, allt jemt blef den samme, man för hvarje år allt mer afvek från den »gamla inhemska grunden». Landets ökade folkmängd och välmåga kom att återverka på hären endast genom ökadt antal ersättningstrupper. Till följd af krigskonstens utveckling, kunde icke dessa i anseende till sin ringa krigsbildning, utan särskild öfning vid krigsutbrottet, förstärka stamhären, på samma gång som deras antal vardt större än som kräfdes för stamhärens komplettering — och så gick tiden fram till 1840-talet.

Tidsrymden från 1815 till 1848 var en af de fredligaste, hvari vår verldsdel lefvat. Få tankar egnades åt krigsväsendets utveckling och ju mer man följde de gamla spåren, dess bättre. Om äfven våra indelte trupper voro föga talrike, sades det under denna tid, voro de likväl så mycket utmärktare. Ju ofördelaktigare förhållandet vardt mellan stamhärens styrka och folktalet i landet, dess mer kraft visste man gifva åt en hvar af hans enskilde

medlemmar. Från denna tidrymd, då man tycktes böjd för att, påverkad af det långa fredslugnet, anse den härordning såsom det bästa hvilken i första rummet vore afsedd på freden, har manatt söka denna, ända till fanatisme gränsande beundran för vårt indelningsverk, med dess nationalsoldater. Med skäl sade man om dem, vid jemförelsen med andra lands värfvade härar, att de voro med »medborgarens heligaste band» fäste vid den torfva, som de skulle försvara, att de voro »grånade i tjenstén», »pålitlige och trofaste» som få andre soldater på jorden. Vår stolthet öfver forna segertåg öfvergylde vår svaghet. Leipzig, Karva och Sijkajoki framställdes såsom prof på våra indelte soldaters ypperliga beskaffenhet och — som ty värr än i dag sker — man tog vårt folks bästa egenskaper såsom de utmärkande kännetecknen för våra indelte soldaters krigsduglighet och förgät derigenom sjelfva organisationens brister, hans många, tid efter annan undfångna remmor, samt framför allt: att så länge vår folkstam icke vanslägtats, dessa samma egenskaper alltid skola finnas hos våra soldater, vare sig att desse utgöras af de i kroppsligt och andligt hänseende vapenföre bland de värnpligtige eller uppsättas genom värfning och aflönas med jord såsom våra indelte soldater, och att om dessa, värt folks egenskaper icke funnes, skulle ingen härordning, hur ypperligt uttänkt som helst, kunna ersätta dem.

Eedan i början 1840 talet uppstod emellertid någon tvekan rörande möjligheten af att med då varande stridskrafter kunna värna landet. Tiden bar liksom nu krigiska ljud i sitt sköte. Att utveckla vårt stamsystem på inhemsk grund, genom värfning eller utsträckt rotering, derpå kunde ingen tänka. Detta hade redan 1812 visat sig omöjligt. Att åter igen med tillhjelp af utlottad årskontingent öka stammen och på detta sätt utveckla vårt stamsystem, derför fanns nu icke längre samma möjlighet som strax efter freden. Steget visade sig vara för stort.

Man befann sig i en återvändsgränd. Men man räddade sig derur genom den slutsats, att då våra indelte trupper voro så utmärkte i jemförelse med andra lands soldater, bordede icke allenast i striden kunna väl sköta sig sjelfve mot fienden, utan äfven kunna uppväcka de slumrande soldategenskaperna hos de oöfvade reservkarlar, som stäldes vid deras sida. På detta sätt uppkom hos oss det andra slaget af stamsystem. Stammen skulle nämligen icke längre strida för sig sjelf, utan i stället utgöras af ett antal länge tjenande soldater, hvilka skulle vara ledare för det oöfvade reservmanskap, som jemte honom skulle fylla kadern.

Första gången som detta slags stamsystem namnes såsom varande grundvalen för vår härordning, är, så vidt jag vet, den 9 November 1847 i det af chefen för Landtförsvars Departementet afgifna betänkande, som finnes bilagdt protokollet för landtförsvarsärenden af samma dag. Stam och beväring i denna nya mening, vardt nu ett allt mer jäft talesätt. Förhållandet mellan dessa båda faktorer uträknades på siffran. Eeceptet ljöd i den Pro Memoria, som skulle utgöra ledningen för 1859 års beväringskomité: 55 stamsoldaoch 45 »beväringar» på 100 man. De förre skulle användas i första ledet, de senare i det andra. — Man lefde ännu under kolonnernas och de slätborrade gevärens tidehvarf!

Men under det man ville tillgodogöra sig denna upptäckt och efter ofvan nämda recept tillaga en härordning, förflöto nära tjugu år. Danska kriget 1864 och den förödmjukelse, som detta krig blef för vårt folk, hör till denna tidrymd! Dessa försök strandade emellertid med 1865 års härordningsförslag. Märkliga ting hade redan då sports från främmande slagfält och rubbadt de gamla grundsatserna. Kolonnen hade måst lemna rum för skyttelinien, hette det, det slutna bajonettanfallet för eldstriden. Det gafs i striden icke mer något första eller andra led. Alla voro lika nära att skjuta och måste lika väl kunna taga skydd af marken. Det fanns ej längre grannens armbåge och befälets kommandoord, som kunde drifva fram den ouppmärksamme eller fege i bajonettanfallet. Spridde öfver en vidsträckt terräng, måstehvar och en sjelf sörja för att han kom med, förstå befälets tecken och stridsläget. Det förra århundradets soldatmaskiner hade till och med mist sin skugga. Men då soldaten i ledet äfven fick — och måste vara en tänkande menniska, måste äfven — oafsedt den större svårigheten att lära honom sköta nutidens krigsredskap, — hans utbildning varda mycket omsorgsfullare. Ty det är ju svårare att få flere enstaka sjelftänkande män att på bästa sätt, och i överensstämmelse med de olika förhållanden, hvari de befinna sig, handla mot ett gemensamt mål, än att få en trupp af samme personer att mekaniskt efterkomma vissa bestämda kommandoord. På samma gång större öfning kräfdes, gafs äfven den lärdomen att det manskap, som ej vid krigets utbrott var öfvadt, blef oöfvadt, att med andra ord de långa krigsrustningarnas tid var förbi och lärotiden under kriget snart sagdt ingen. Härens mobilisering trädde allt mer i förgrunden. Samfärdseln mellan

folken hade derjemte utvecklat sig i oerhörd grad och dermed äfven den mellanfolkiga krediten. Ett krig mellan två land inverkade störande på hela verldsdelens handelsförhållanden. Krigen måste äfven af denna orsak föras hastigt. Eedan strax efter deras utbrott, kunde afgörande strider väntas och man måste, i händelse att svärdet tillgrepes, vara beredd och väl beredd. — Då dessa rön nådde våra landamären sågo 1868 och 1871 årens härordningsförslag dagen.

Dessa förslag voro långt ifrån »bygda på någon inhemsk grund». Stamtruppens antal var så ringa i förhållande till hären att man ej kunde anse de få stamsoldater som återstodo, sedan befälskadern gjorts fulltalig, på något vis för en »kärne» eller kunde hoppas att de i farans stund skulle vara de »tongifvande» inom de olika truppafdelningarna. Deras utbildning var derjemte alldeles för ringa, ofantligt mycket mindre än för en vanlig värnpligtig enligt senaste härordningsförslaget och öfningstiden skulle ha varitså mycket mer otillräcklig, som det största antalet stamsoldater skulle, i händelse af krig, tjenstgöra såsom befäl. Hären skulle också, enligt dessa förslag, blifvit en milis med indelt befälskader. Den gamla svenska grunden var i detta förslag fullkomligt öfvergifven, och detta icke endast hvad formen för härordningen vidkommer. Sjelfva uppsättningsgrunden för stammen eller kadern var icke en gång den af ålder brukliga. Af indelningsverket sådant det varit vid århundradets början skulle icke mycket funnits qvar. Till och med rotehållarnes skyldighet att rekrytera i fredstid, hvilket till följd af täflan mellan dem gör rekryteringen lättare och säkrare än om staten ensam rekryterar, skulle afskaffas och nästan det enda, som kommit att återstå af Carl XI:s härordning, hade varit aflöningsättet för stammen.

Jag har afhållit mig från en närmare kritik af 1868 —1871 årens härordningsförslag. Det är icke nödvändigt att lasta hvad föregående tider uträttat, för att få något genomfördt, som närmare kan uppfylla vår tids kraf. Jag har endast påpekat den ringa betydelse, som ligger i de klingande slagorden, »urgammal», »svensk», »inhemsk» grund o. s. v. Och på samma gång vill jag äfven uttala den åsigten, att vi svenskar hvarken böra välja föråldrade eller utländska mönster för vår härordning, hvarken sträfva att återkomma till Carl XI:s indelningsverk eller söka likna Preussens värnpligtssystem med dess treåriga tjenstetid under fanan och utlottning af endast en del af de värnpligtige.

Hvarför kan man då icke på stamsystemets grund vinna ett betryggande försvar? Frågan torde genom min historiska återblick redan vara indirekt besvarad. Derför endast några ord. Om ett betryggande försvar på denna väg skall vinnas, varder kostnaden större än landets tillgångar medgifva och jag tillägger nu, om kostnaden är bestämd skall stamsystemets försvarskraft varda betydligt underlägsen det rena värnpligtssystemet med ettårig utbildning. Någraexempel skola närmare tydliggöra dessa förhållanden. Antag att krighärens styrka anses böra vara 107,000 man stridande såsom hon var i senaste härordningsförslaget, antag vidare att man, i stället för att gifva alla ettårig utbildning, ville minska denna tid och i stället hålla en stam i ledet i förhållande till de öfriga af 55%> hvilket är 1859 års recept. Hvad följer? Den gemensamma kostnaden för alla härordningar, hvilka i vårt land afse en här på fältfot af 107,000 man stridande, har jag förut uppgifvit till 13 1/2 millioner. Om nu till dessa 13 1/2 millioner lägges årslön och värfningspenningar för 59,000 stamsoldater, hvilka, om staten skall rekrytera, icke kan skattas lägre än till 300 kronor om året för soldat, ökas årskostnaden till öfver 31 millioner. Utan att en enda dag varit använd till denna härs öfvande, varder alltså årskostnaden för härordningen större än 1875 års förslag upptager, hvilket som kändt i slutkostnad för år har 29 millioner. Nu torde vara gifvet att en här som icke öfvas ej kan ega någon försvarskraft, hvadan en härordning enligt detta slag af stamsystem, hvilken, på samma gång hon icke får kosta mera än en härordning, grundad på värnpligt och ettårig krigsbildning och som i händelse af krig skall ställa samma antal krigare i fält som denna, ej eger förmågan att tillgodogöra sig landets största försvarskraft och till följd deraf ej heller kan gifva oss ett betryggande försvar.

Man skall invända att 1871 års förslag är billigare, efter som det på fältfot endast upptog 22 % stam och 78% beväring — i medeltal för alla vapen—och att den vexlande kostnad, som skulle uppstå, om detta förslag till härordning afsåge att uppställa i fält 107,000 man stridande, skulle räcka till att, utom årslöner, äfven gifva både stammen och de värnpligtige öfning. Detta kan icke nekas. Omkring 9 millioner kronor om året blefve disponibla för detta ändamål. Antag då 6-årig tjenstetid, antag vidare att hvarje stamsoldat öfvades lika länge, som hvarje

värnpligtig efter senaste förslaget elleri medeltal 358 dagar. Kostnaden blefve då 2,9 millioner kronor om året. Återstå alltså 6,1 millioner, som delade på hvarje värnpligtig göra 305 kronor, som återigen delade med en dags öfningskostnad för 20,000 man (en årsklass) skulle göra omkring 140 dagar för hvarje värnpligtig. Nu lär emellertid ingen vilja bestrida att den härordning, enligt hvilken alla haft ett års utbildning, alltså icke allenast de, som i krig skola tillhöra fältharen, utan ock de, som skola bilda dennes reserver och landstormen, representerar en större försvarskraft än den härordning, som visserligen ställer samma styrka i fält, men enligt hvilken af fälthären endast en man af fem och inom reserven och landtstormen ett ännu färre antal i förhållande till hela styrkan haft denna utbildning samt återstoden otillräcklig öfning.

Af livad jag senast sagt torde äfven följa att det slag af stamsystem, enligt hvilket stammen skall i händelse af krig vara en käme, kring hvilken det mindre öfvade reservmanskapet skall sluta sig, måste, äfven om stammen minskas till 22 % af de stridandes antal, kosta mera än en härordning bygd på värnpligt och ettårig utbildning så vidt den försvarskraft, de skola skänka landet, skall vara lika. För hvarje årslön, som betalas till den frivillige soldaten i ledet, minskas nämligen de tillgångar, som annars kunde användts till att öfva hans värnpligtige kamrater. På samma gång jag påstår, att ett sådant användande af tillgångarne är ur militärisk synpunkt mindre ändamålsenligt, vill jag äfven till sluts framhålla dess olämplighet ur nationalekonomisk, ja ur rent mensklig synpunkt. Det kan nämligen aldrig vara rätt att den ena får lön och ej den andre för samma tvungna arbete. Det är orättvist att den, som fått lön under fred, står bättre öfvad, när kriget kommer, än hans värnpligtige kamrater, hvilka lika väl som han måste gå ut i striden mot fienden och strida på samma sätt! — och vi är o alla skyldige redan nu att mellan tjugu och tjugufem år gå ut i fält och göra — stamsoldatens tjenst.

Jag upprepar nu, hvad jag i det föregående sagt: ett betryggande försvar vinnes endast om härordningen är sådan att hon i sig kan upptaga landets största möjliga försvarskraft. Försvarskraften beror inom vissa gränser af antal och öfning. Antalet vapenöfvade försvarare är i vårt land bestämdt — det är alle vapenföre män — och det ökas för hvarje år med folkmängden, alltså beror hos oss vår försvarskraft i främsta rummet på öfningsticlen.

Sedan en duglig och fullt tillräcklig befälskader bildats, och tidsenlig och tillräcklig materiel anskaffats, bör derför denna öfningstid utsträckas så långt landets tillgångar medgifva. Jag har hållit före att dessa, så vidt inga aflönade soldater finnas, medgifva en öfningstid för alla af ett år och jag har ansett att vår försvarskraft, om detta sker, varder betryggande. Ett af våra främsta syftemål bör derför vara, att de tillgångar för hären, som återstå, sedan den gemensamma kostnaden, d. v. s. kostnaden för befäl, materiel o. s. s. är vorden bestridd, verkligen användas till de värnpligtiges öfning och att icke den »fjerde variabeln», som jag i det föregående karakteriserat, tillkräktar åt sig någon del af vårt intresse och våra offer; ty stamsoldaten har intet att skaffa med allmänna värnpligten.Styrelsen

för

Föreningen Värnpligtens Vänner.

Den 9 November 1876.

Ordförande:

BERGSTRÖM, P. A. * Landshöfding, Föreningens ordförande (Örebro).

Vice Ordförande:

BÖRNST JERNA, C. M. *, Grefve, Generallöjtnant (Stockh). Öfrige ledamöter:

Almström, R. *, Fabriksidkare (Stockholm). Anderson, A., Kammarråd (D:o). Björlin, G. *, Löjtnant (D:o). Cajanus, Aitg., Telegraf kommissarie (Hemösand). Cederblom, Elis, Bruksegare (Forshaga & Kil). Christiernin, A. F., Med. Doktor (Sundsvall). Olairfelt, C. M. E., Borgmästare (Kristianstad). CrusebjÖrn, J. I. Kapten, Styrelsens sekreterare (Stockh.).

Edholm. E. M. Öfverfältläkare (D:o).

Ekgren, C. E. *, Kamrerare (D:o).

Elfving, N. A., Generalkonsul (D:o).

Elworth, Hj., Öfverdirektör (D:o).

Engstrand, Gust., Med. Doktor (Jönköping). Forslund, A., Bankkamrerare (Sköfäe). von Geijer, S. G., Kabinettskammarlierre (Malmö). Himmelstrand, J. L. V., Lektor (Hudiksvall). Holmgren, F. *, Professor, Ordförande för Upsala stads och omkringliggande orts filialafdelning (Upsala).

Ledamot af styrelsens verkställande utskott.Huldt, C. N., Auditör (Umeå). Ingstad, O., Rektor (Ronneby).

Jönsson, Ola, f. d. Riksdagsman (Kungshult & Helsingborg).

Key, E. A., Professor (Stockholm).

Kilman, M., Kapten (Kongelf).

Königsfeldt, E. V., Häradshöfding (Smedjebacken).

Levenhaupt, Claes, Grefve, Förste Hofjägmästare (Glaestorp

& Katrineholm). Lilliehöök, J. F., Major (Körtingsberg & Vretstorp). Linder, C. V., Domprost (Testerås). Lindh, A. A., Med. Doktor (Halmstad). Lindmark, G-., Kommendörkapten (Stockholm). Loven, C. J., Krigsarkivarie (D:o). Lybecker, G-., Friherre, Godsegare (Forsby & Valdemarsvik), Lyth, A. J., Prost (Burs & Hemse). Meijerberg, C. Jv Folkskoleinspektör (Stockholm). Meuller, E. A., Telegrafdirektör (Norrköping). Mossberg, V., Med. Doktor (Eskilstuna). Nilsson, Sven, Riksdagsman (Österslöf & Kristianstad). Norstedt, C, Godsegare (Hälla & Borensberg). Odhner, C. Th., Professor, Ordförande för Lunds stads och

omkringliggande orts filialafdelning (Lund). Petre, Hjalmar, Bruksegare (Hammarby & Storvik). Raab, H. *, Friherre, Öfverste (Stockholm). Rosenmuller, Georg, Godsegare (Tyllinge & Åtvidaberg). Ryding, K. A., Öfverstelöjtnant (Kungsgården & Östersund). von Schoults, Ed v., Professor (Göteborg). Sparre, E., Grefve, Landshöfding (Venersborg). Stackelberg, B. O. *, Friherre, Kommendörkapten (Stockh.). Ström, V., Med. Doktor, Ordf. för Eslöfs filialafdelning (Eslöf). Törnebladh, R., Rektor (Kalmar). .

af Ugglas, L., Grefve, f. d. Öfverste (Forsmark & Leufsta). Ullen, F. A., Kapten (Göteborg).

Wedberg, Jacob, *, Grosshandlare, Styrelsens kassaförvaltare

(Stockholm). Widmark, H. A., Landshöfding (Lideå). Wijkander, A. Th., Generalmajor (Käme & Karlstad).

* Ledamot af styrelsens verkställande utskott.§ 6. I årsafgift erlägger manlig ledamot 5 kronor och qvinlig ledamot 2 kronor. Till betäckande af föreningens utgifter, som icke kunna bestridas med årsafgifterna, insamlas medel genom särskilda subskriptioner, hvilka det åligger styrelsen att föranstalta.

Utdrag

ur Arbetsordningen för.

Styrelsen för Föreningen Värnpligtens Vänner.

§ 5. Styrelsens i landsorten bosatte ledamöter, hvilka förväntas skola med stöd af sin personalkännedom verka för föreningens tillväxt samt lemna styrelsen de upplysningar och det biträde, hvarom hon i särskilda fall kan finna sig föranlåten att anhålla, böra, der lokala och öfriga förhållanden sådant medgifva, söka hvar inom sin ort samla ledamöter af föreningen till rådplägning om förhållanden, som stå i samband med föreningens ändamål, sådant det bestämmes uti § 1 af föreningens stadgar, samt om lämpligaste sättet för detta ändamåls befrämjande. När på detta eller annat sätt ledamöter af föreningen till ett antal af minst trettio (30) inom en ort slutit sig tillsamman och inom sig valt en ordförande samt derom gjort anmälan till föreningens styrelse, anses de bilda sådan filialafdelning af föreningen, hvarom i § 2 af föreningens stadgar sägs. Ordföranden i sådan filialafdelning, i händelse han icke redan förut är ledamot af föreningens styrelse, inträder, efter för hvarje gång hos styrelsen

skedd anmälan om valet, såsom sjelf-skrifven styrelseledamot på sätt i stadgarnes § 2 bestämmes.

Anmälningar af personer, som önska inträda såsom ledamöter i Föreningen Värnpligtens Vänner, äfvensom andra meddelanden, hvilka afse befrämjandet af föreningens ändamål, kunna insändas under adress: Sekreteraren i Styrelsen för Föreningen Värnpligtens Vänner, Stockholm.

"Den 10 Februari 1877 utgjorde antalet af föreningens ledamöter 2,314.På Föreningen Värnpligtens Vänners förlag hafva förut utkommit och finnas hos alla bokhandlare i riket:

Några Ord i Försvarsfrågan.

Pris: 30 öre.

Om Härordningsförslaget.

Pris: 25 Öre.

Våra Fördomar:

I.

Indelta armén och Indelningsverket.

Pris: 25 öre.

Allmänna Värnpligten.

Föredrag af Byttmästaren Richert von Koch. Pris: 25 öre.

Om 1871 och 1875 årens förslag till härordning.

Pris: 30 öre.